

วิเคราะห์กฎหมายและระเบียบสำหรับการอำนวยความยุติธรรมแก่เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน*

Analyze The Laws and Regulations for Providing Justice for Children and Youth Drug Offenders of Different Ages

สุวรรณา คุณติลภณัฐวสา**

Suwanna Khundiloknattawasa

Received: April 8, 2022 Revised: May 31, 2022 Accepted: June 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กฎหมายและระเบียบสำหรับการอำนวยความยุติธรรมแก่เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้มีประสบการณ์ในการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำเกี่ยวกับยาเสพติด จำนวน 60 คน ประกอบด้วย พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการคดีเด็กและเยาวชน ศาลเยาวชนและครอบครัว สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กองทะเบียนประวัติอาชญากร (ทว.) พิสูจน์หลักฐานตำรวจ ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์, พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และที่ปรึกษากฎหมาย เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กอายุไม่เกิน 10 ปี จะต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 และ ประสานพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายคุ้มครองเด็กโดยทันที 2) เด็กอายุเกินกว่า 10 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี ตามมาตรา 74 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดไว้ว่า เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ ซึ่งรวมถึงโทษปรับตามมาตรา 18 (4) แห่งประมวลกฎหมายอาญาด้วย และในการส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการต้องมีรายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนประกอบในสำนวนการสอบสวนด้วย และ 3) เด็กอายุเกินกว่า 15 ปีแต่ต่ำกว่า 18 ปี กระบวนการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชน กฎหมายให้ความสำคัญกับที่ปรึกษากฎหมายมากกว่า บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยและการตรวจสอบการจับ กฎหมายได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปทำการตรวจสอบการจับ ซึ่งกรณีนี้ควรเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำการจับกุมเด็กหรือเยาวชนเนื่องจากรู้และเข้าใจในรายละเอียดข้อเท็จจริงได้ดีกว่า

* บทความนี้นำเสนอข้อมูลบางส่วนจากงานวิจัยเรื่องการบูรณาการมาตรฐานการปฏิบัติงานสำหรับเครือข่ายเจ้าหน้าที่ในการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

** รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

คำสำคัญ: การสอบสวนเด็กและเยาวชน, คดียาเสพติด, วิเคราะห์กฎหมาย

Abstract

The purpose of this research was to analyze the laws and regulations for providing justice for children and youth who are drug offenders of different ages. The sample group consisted of 60 samples who experienced in dealing with children and youth who involving in drugs sentences, consisting of investigators, Juvenile prosecutor, Juvenile and Family Court, Juvenile Observation and Protection Center, Criminal Records Registration Division, Office of Police Forensic Science, Center for Medical Sciences, Provincial Social Development and Human Security, and legal advisor. The research tools included in-depth interview and content analysis was conducted in data analysis.

The results showed that 1) Children under 10 years old must act in accordance with Section 73 of the Criminal Code and immediately coordinate with the competent official under the Child Protection Law. 2) Children over 10 years but not over 15 years under Section 74 of the Criminal Code stipulates that the child was not punished. This includes fines under Section 18 (4) of the Criminal Code. And in submitting the investigation file to the public prosecutor, there must be a report showing facts concerning the child or youth of the Child and Youth Detention and Protection Center in the investigation file, And 3) children over 15 but under 18 years of age, the process of reporting allegations and questioning children or youths. The law places more emphasis on legal counsel than parents, guardians, persons or representatives of the organizations with whom the child or youth resides and the investigation of arrests. The law stipulates that it is the duty of investigators to bring children or young people to investigate for arrests. In which case, it should be a police officer who arrests a child or youth because they know and understand the details of the facts better.

Keywords: Juvenile Investigations, Drug Cases, Legal Analysis

บทนำ

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาสังคมที่มีความสำคัญยิ่งประการหนึ่ง เพราะเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่สังคมโดยรวมและต่อตัวผู้กระทำผิดเอง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ซึ่งถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติ แต่ด้วยวัยที่ยังอ่อนด้อยขาดประสบการณ์ ขาดวุฒิภาวะและความยั้งคิด หรืออาจกระทำไปด้วยความซื่อกะนองรู้เท่าไม่ถึงการณ์ถูกล่อลวงชักจูงไปในทางที่ผิด จึงทำให้เขาเหล่านั้นได้กระทำความผิดขึ้นด้วยเหตุต่าง ๆ (พงศ์จิรา เจริญ, 2558, หน้า 25) ในปี พ.ศ. 2563 จำนวนคดีเด็กและเยาวชนซึ่งถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ จำนวนทั้งหมด 19,470 คดี เมื่อพิจารณาจำแนกตามอายุพบว่า คดีส่วนใหญ่เป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุเกิน 15 ปี แต่ไม่ถึง 18 ปี คือ มีจำนวน 16,865 คดี คิดเป็นร้อยละ 86.62 ของคดีทั้งหมด นอกนั้นเป็นคดีที่ผู้กระทำความผิดมีอายุ เกิน 10 ปี แต่ไม่ถึง 15 ปี จำนวน 2,605 คดี ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 13.38 (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม, 2563, หน้า 6)

ปัญหาการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความเสียหายและมีผลกระทบต่อสังคมเป็นอย่างมาก ปัจจุบันเด็กและเยาวชนผู้ที่กระทำความผิดมีอายุน้อยลง จึงจำเป็นต้องมีการบัญญัติกฎหมายมาใช้บังคับเพื่อช่วยจัดระเบียบและควบคุมคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุขและการที่กฎหมายจะใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้มีความเหมาะสม ทันยุค ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์และสถานการณ์อยู่เสมอ (บรรชกร เกตุเทียน, และคณะ, 2562, หน้า 732) แนวคิดการลงโทษเด็กและเยาวชนในประเทศไทยอยู่บนพื้นฐานการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้มาอย่างยาวนาน ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73-75 ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดนั้นจะเป็นการกระทำความผิดฐานใดหรือมีลักษณะรุนแรงเพียงใดย่อมได้รับการยกเว้นโทษหรือลดโทษเสมอ (อรุณรัตน์ อารังศรีสุข, 2563, หน้า 46) ประกอบกับแนวทางปฏิบัติในการสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 75 ว่าต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ ประกอบกับมาตรา 134/2 เป็นการปกป้องคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชนผู้กระทำความผิดไว้ในมาตรการการสอบสวนหลายประการ เริ่มตั้งแต่มีการจัดให้ดำเนินการสอบสวนในสถานที่ที่เหมาะสม ไม่ปะปนกับผู้ต้องหาผู้ใหญ่ มีการตั้งที่ปรึกษากฎหมายและอยู่ร่วมด้วยในการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำ (วารุณี จันทร์ทอง, 2557, หน้า 73 - 74)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่าเด็กและเยาวชนกระทำความผิดจะถูกเกณฑ์เรื่องอายุมากำหนดบทลงโทษจากการกระทำความผิด ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้หลักเกณฑ์เรื่องอายุที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 73 - 75 ที่กำหนดช่วงอายุของเด็กและเยาวชนที่ต้องรับผิดทางอาญา 3 ช่วงอายุได้แก่ (1) อายุไม่เกิน 10 ปี (2) อายุเกินกว่า 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี และ (3) อายุเกินกว่า 15 ปีแต่ต่ำกว่า 18 ปี และทำการวิเคราะห์ข้อกฎหมายระเบียบที่ใช้สำหรับการอำนวยความสะดวกแก่เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดว่ามีข้อแตกต่างหรือแนวทางการปฏิบัติอย่างไร เพื่อให้พนักงานสอบสวนได้นำองค์ความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักกฎหมายต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์กฎหมายและระเบียบสำหรับการอำนวยความสะดวกแก่เด็กและเยาวชนซึ่งเป็นผู้กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

หลักสากลที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติแห่งกฎหมายระหว่างประเทศมีดังต่อไปนี้

1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights) เดิมการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดไม่ว่าจะเป็นเด็กและเยาวชนหรือผู้ใหญ่ล้วนมีความเท่าเทียมกัน ตั้งแต่ขั้นตอนการจับกุม การพิจารณาจนถึงการพิพากษา จนกระทั่งใน พ.ศ. 2467 (ค.ศ. 1924) องค์การสันนิบาตชาติได้ประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็กหรือปฏิญญาเจนีวา (The Declaration of Geneva 1924) เมื่อมีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติแล้วได้มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Rights) ใน พ.ศ. 2491 (ค.ศ. 1948) ซึ่งถือเป็นการวางรากฐานที่สำคัญทางด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก

2. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Right of the Child 1989)

ประเทศไทยได้เห็นถึงความสำคัญของการคุ้มครองสิทธิเด็กและได้เข้าเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กตั้งแต่ พ.ศ. 2535 โดยให้การรับรองในภาคยานุวัติสารเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 อนุสัญญาสิทธิเด็กมีผลบังคับใช้ในประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535 ดังนั้นประเทศไทยจึงต้องปฏิบัติตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กเพื่อความเป็นมาตรฐานสากล อนุสัญญานี้ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้รัฐภาคีสมาชิก ซึ่งปัจจุบันมี 192 ประเทศ มีพันธกรณีพึงปฏิบัติต่อเด็กบนหลักการพื้นฐาน 5 ประการ คือ หลักไม่เลือกปฏิบัติ (Non - discrimination) หลักประโยชน์สูงสุด (The Best Interest of The Child) หลักการปฏิบัติให้เป็นไปตามอนุสัญญา (Implementation) หลักสิทธิในการดำรงชีวิต (The Right to Life, Survival and Development) และหลักสิทธิการมีส่วนร่วม (The Right to Participation)

3. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) เป็นสนธิสัญญาพหุภาคี ซึ่งสมาชิกใหญ่แห่งสหประชาชาติรับรองเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2509 และมีผลใช้บังคับเมื่อ 23 มีนาคม พ.ศ. 2519 สนธิสัญญานี้ให้คำมั่นสัญญาว่าภาคีจะเคารพสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองของบุคคล ซึ่งรวมถึงสิทธิในชีวิต เสรีภาพในศาสนา เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการชุมนุม สิทธิเลือกตั้ง และสิทธิในการได้รับการพิจารณาความอย่างยุติธรรม ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญานี้โดยการภาคยานุวัติเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2539 และมีผลบังคับใช้กับไทยเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไว้ในข้อ 6 (5), 10, 14 (1) และ (4)

4. กฎมาตรฐานขั้นต่ำขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเยาวชน ค.ศ. 1985 หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่ง เป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน หรือกฎแห่งกรุงปักกิ่งเป็นหลักสากลแรกทีกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับบรรทัดฐานในการบริหารงาน

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยกำหนดแนวทางในการคุ้มครองสิทธิเด็กให้แก่อีกทั้งยังคำนึงถึงความต้องการของเด็กที่จะต้องมีการบวนวิธีพิจารณาสำหรับเด็กและเยาวชนที่พิเศษแตกต่างออกไป อันเป็นการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม และส่งเสริมให้เป็ยงเบนคดีให้เด็กออกจากกระบวนการยุติธรรมหลัก โดยใช้วิธีดำเนินคดีอย่างไม่เป็นทางการ

5. กฎบัตรอันเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเกี่ยวกับมาตรการไม่ควบคุมตัว (กฎบัตรแห่งกรุงโตเกียว) ค.ศ. 1990 (United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures) กฎแห่งกรุงโตเกียว มีวัตถุประสงค์เพื่อให้รัฐภาคีนำมาตราการอื่นที่ไม่ใช่การควบคุมตัวเด็กและเยาวชนมาใช้ และหาทางแก้ไขการกระทำผิดนั้น เพื่อเป็นการลดจำนวนเด็กและเยาวชนในการจำคุก โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะการแก้ไขฟื้นฟูและส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้ในกฎบัตรแห่งกรุงโตเกียวยังได้มีการกำหนดมาตรการทางเลือกหรือมาตรการอื่น ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการจำคุกโดยให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาตราการนั้นมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้ทุกขั้นตอนของการดำเนินคดี

6. ข้อเสนอแนะว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือ ข้อเสนอแนะแห่งกรุงเวียนนา ค.ศ. 1997 (Guidelines for Actions on Children in the Criminal Justice System: The Vienna Guidelines) ข้อเสนอแนะว่าด้วยการปฏิบัติต่อเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือข้อเสนอแนะแห่งกรุงเวียนนาเป็นภาคผนวกของมติของสหประชาชาติที่ 1997/30 เรื่องการบริหารงานกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้กำหนดกรอบการบริหารกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนให้นานาประเทศนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือในการสร้างโปรแกรมในการนำกระบวนการระหว่างประเทศและบรรทัดฐานในกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับกฎหมายในประเทศไทยที่เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ประเทศไทยให้ความสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยได้กำหนดแนวทางในการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมไว้ในกฎหมายหลายฉบับ โดยเริ่มตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. **ประชากรที่ใช้ในการวิจัย** ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำเกี่ยวกับยาเสพติด จำนวน 60 คน ประกอบด้วย กลุ่มพนักงานสอบสวนในสังกัดตำรวจภูธรภาค 1-9 และ กองบัญชาการตำรวจนครบาล จำนวน 20 คน (โดยแต่ละกองบัญชาการจะทำการคัดเลือกตัวแทนพนักงานสอบสวนมากองบัญชาการละ 2 คน) กลุ่มตัวแทนบุคลากรที่ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการกับเด็กและเยาวชน

ที่กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ประกอบด้วย พนักงานอัยการคดีเด็กและเยาวชน, ศาลเยาวชนและครอบครัว, สถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน, กองทะเบียนประวัติอาชญากร (ทว.), พิสูจน์หลักฐานตำรวจ, ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์, พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด จำนวน 35 คน (เป็นการคัดเลือกจากหน่วยงาน ๆ ละ 5 คน) และกลุ่มตัวแทนที่ปรึกษากฎหมาย ที่เข้ามาสนับสนุนการปฏิบัติงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนตามที่กฎหมายกำหนด จำนวน 5 คน (พิจารณาคัดเลือกจากสภานายความแห่งประเทศไทยพิจารณาจากที่ปรึกษากฎหมายที่มีประสบการณ์)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอบสวนเด็กและเยาวชน ตรวจสอบข้อความเนื้อหาที่เหมาะสมถูกต้องตามวัตถุประสงค์ เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นแบบมีโครงสร้างประเด็นข้อคำถาม เกี่ยวกับกฎหมายระเบียบ ขั้นตอน วิธีการและการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนกระทำผิดที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน จำนวน 5 ข้อ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้ทำการนัดหมายไว้ล่วงหน้าซึ่งทำการของกลุ่มตัวอย่าง ในประเด็นข้อกฎหมาย ระเบียบ หลักการและวิธีการปฏิบัติในการดำเนินการกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ตลอดจนปัญหาข้อขัดข้องที่เป็นอุปสรรคต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน ใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนหน่วยงานเป็นผู้ให้ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกวิธีใช้ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย โดยบรรยายเป็นเนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความและเนื้อหาโดยผู้วิจัย ไม่มีอคติหรือความรู้สึกส่วนตัวเข้าไปพัวพัน

5. ระยะเวลาในการวิจัย การวิจัยนี้มีระยะเวลา 10 เดือน ตั้งแต่ 25 มิ.ย. 2564 ถึง 24 เม.ย. 2565

ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์พบว่ามีประเด็นข้อกฎหมายบางประการที่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้การดำเนินการด้านเด็กและเยาวชนบรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งประเด็นสำคัญ ๆ มีดังนี้

1. ประเด็นการเข้าร่วมสอบปากคำของสหวิชาชีพ การสอบปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/2 บัญญัติให้นำบทบัญญัติมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และปรากฏว่ามาตรา 133 ทวิ ได้จำกัดประเภทคดีที่ต้องจัดให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการอยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี โดยหากความผิดอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในมาตรา 133 ทวิ ซึ่งเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก เด็กอายุไม่เกิน 18 ปีจะต้องร้องขอพนักงานสอบสวนจึงจะอยู่ในบังคับที่ต้องจัดให้มีสหวิชาชีพเข้าร่วมในการสอบปากคำ

2. ประเด็นบุคคลที่เด็กไว้วางใจให้เข้าร่วมในการสอบปากคำการสอบปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/2 บัญญัติให้นำบทบัญญัติมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และปรากฏว่ามาตรา 133 ทวิ ไม่ได้ระบุว่าบุคคลที่เด็กร้องขอเป็นผู้ใดบ้าง ดังนั้นเด็กอาจร้องขอให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็กเข้าร่วมในการสอบปากคำ

3. ประเด็นการตรวจสอบการจับ มาตรา 72 พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ได้บัญญัติไว้ว่า “...ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันทีทั้งนี้ ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มีให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย...” กรณีนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า กฎหมายได้กำหนดให้การส่งตัวเด็กไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมนั้นกฎหมายไม่ได้มีการกำหนดให้บุคคลที่ต้องไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมด้วยต้องมีผู้ใดบ้างไม่ได้กำหนดให้ชัดเจนว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำการจับกุมเด็กจะต้องไปทำการตรวจสอบการจับกุมกับพนักงานสอบสวนด้วยเพราะเป็นคนที่อยู่ในเหตุการณ์อย่างใกล้ชิดและรู้รายละเอียดมากที่สุด

4. ประเด็นการให้บุคคลเข้าร่วมฟังการสอบสวน มาตรา 75 วรรคสาม พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ไม่ได้บังคับว่าบิดามารดา ผู้ปกครองบุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมในการแจ้งข้อหาและการสอบปากคำ ในประเด็นนี้ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้ชัดเจนว่าต้องกำหนดให้บุคคลดังกล่าวเข้าร่วมฟังการสอบสวนด้วย จากการวิเคราะห์ข้างต้น เมื่อนำมาสรุปการดำเนินการกับเด็กและเยาวชน ซึ่งได้กำหนดช่วงอายุของเด็กและเยาวชนเป็นเกณฑ์ในการกำหนดโทษเมื่อเด็กและเยาวชนได้กระทำความผิด แบ่งออกเป็น 3 ช่วงอายุ ได้แก่ (1) อายุไม่เกิน 12 ปี (2) อายุเกินกว่า 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี และ (3) อายุเกินกว่า 15 ปีแต่ต่ำกว่า 18 ปี ดังนี้

4.1 อายุไม่เกิน 12 ปี

ประเด็นที่ 1 แนวทางในการดำเนินการกับเด็กอายุไม่เกิน 12 ปีที่กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด จะเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 ได้ยกเว้นโทษให้สำหรับเด็กที่มีอายุไม่เกิน 12 ปีที่กระทำความผิดกฎหมาย โดยถือเอาอายุวันที่เด็กนั้นได้กระทำความผิดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา เนื่องจากกฎหมายเห็นว่าเด็กในวัยนี้ยังอ่อนด้อย ขาดวุฒิภาวะ ขาดการคิดไตร่ตรองยับยั้งชั่งใจหรือรู้ผิดชอบชั่วดีและขาดเจตนาชั่วร้ายไม่สมควรที่จะได้รับโทษ ซึ่งประเด็นนี้ในความเป็นจริงแล้วไม่ค่อยพบว่ามีเด็กที่มีอายุไม่เกิน 12 ปี ถูกจับกุมนำตัวส่งพนักงานสอบสวน อาจเป็นไปได้ว่าไม่มีเด็กที่มีอายุไม่เกิน 12 ปี กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหรือมีแต่ได้มีการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ประเด็นที่ 2 พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายคุ้มครองเด็ก ยังมีแนวทางการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกรมกิจการเด็กและเยาวชน มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนี้โดยตรง ยอมรับว่ามีแนวทางการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ในกรุงเทพมหานครให้พนักงานสอบสวนประสานการปฏิบัติที่กรมกิจการเด็กและเยาวชนโดยตรง สำหรับต่างจังหวัดให้ประสานกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของจังหวัด (พมจ.) จะเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ แต่ข้อจำกัดของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดไม่มีความคล่องตัวในการปฏิบัติไม่มีสถานที่รองรับตัวเด็ก ดังนั้นในเบื้องต้นหากพนักงานสอบสวนรับตัวเด็กที่มีอายุไม่เกิน 12 ปีมา ให้ประสานกับบ้านพักเด็กและครอบครัวโดยตรง

4.2 อายุเกินกว่า 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี

ประเด็นที่ 1 การเปรียบเทียบเด็กอายุเกิน 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี ซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดตามมาตรา 74 แห่งประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดไว้ว่า เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ ซึ่งรวมถึงโทษปรับตามมาตรา 18 (4) แห่งประมวลกฎหมายอาญาด้วย ดังนั้น แม้จะปรากฏว่าเด็กที่มีอายุดังกล่าวกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด และความผิดนั้นมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ตามแต่เมื่อเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ จึงไม่สามารถชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูง สำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณาตามมาตรา 37 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ และในคดีความผิดตามมาตรา 37 (2) (3) และ (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พนักงานผู้มีอำนาจเปรียบเทียบก็ไม่สามารถทำการเปรียบเทียบได้ เพราะไม่อาจกำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องหาจะพึงชำระ ซึ่งทำให้ไม่มีค่าปรับที่ผู้ต้องหาจะชำระเพื่อให้คดีเสร็จเด็ดขาดได้

ประเด็นที่ 2 รายงานการสืบเสาะและพินิจ จากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สำนักงานอัยการสูงสุดได้วางแนวทางปฏิบัติไว้ว่าการดำเนินคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลเยาวชนและครอบครัว คดีที่ผู้ต้องหาเป็นเด็กหรือเยาวชน ถ้าพนักงานสอบสวนได้ตัวผู้ต้องหาและเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาต้องมีรายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนประกอบในสำนวนการสอบสวนด้วย ถ้าไม่มีรายงานดังกล่าว ให้ถือว่า การสอบสวนคดีนั้นยังไม่เสร็จสิ้น ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่รับหรือคืนสำนวนการสอบสวนนั้นให้พนักงานสอบสวนรับไปดำเนินการต่อไป เว้นแต่กรณีดังนี้ (1) สำนวนที่ผู้อำนวยการสถานพินิจส่งตรวจสืบเสาะ ตามมาตรา 82 (1) แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (2) สำนวนการสอบสวนคดีฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (3) กรณีที่เด็กหรือเยาวชนเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจนครบถ้วนตามที่กำหนดในแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้ว แต่คณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่าผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่พอใจ หรือทำการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไม่สำเร็จ และ (4) กรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจไม่อาจสืบเสาะข้อเท็จจริงได้เนื่องจากผู้ต้องหาหลบหนี

4.3 อายุเกินกว่า 15 ปี แต่ต่ำกว่า 18 ปี

ประเด็นที่ 1 กระบวนการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชน ในการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชน ที่มีอายุเกินกว่า 15 ปี แต่ต่ำกว่า 18 ปี ซึ่งต้องหว่ากระทำความผิดกฎหมายให้มีความสำคัญกับที่ปรึกษากฎหมายมากกว่า บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยจะเข้าร่วมรับฟังการสอบสวน เนื่องจากกฎหมายบังคับเฉพาะที่ปรึกษากฎหมายจะต้องร่วมอยู่ด้วยทุกครั้ง แต่กรณีบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กอาศัยอยู่ด้วยกฎหมายใช้คำว่า จะเข้าร่วมรับฟังการสอบสวนด้วยก็ได้ ซึ่งในความเป็นจริงควรกำหนดให้บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยต้องเข้าร่วมฟังการสอบปากคำและแจ้งข้อกล่าวหาด้วยทุกครั้ง เนื่องจากเป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดเด็กมากที่สุด และหากมีบุคคลดังกล่าวอยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำจะทำให้เด็กเกิดความอบอุ่นใจมากกว่าบุคคลอื่น และทำให้เด็กหรือเยาวชนเองกล้าที่จะให้ข้อมูลข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นกับพนักงานสอบสวนได้ชัดเจนและดียิ่งขึ้น ส่วนที่ปรึกษากฎหมายก็ยังคงมีความสำคัญและ

จะต้องเข้าร่วมด้วยทุกครั้งเช่นเดียวกัน และที่ปรึกษากฎหมายเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่มีความใกล้ชิดกับเด็กหรือเยาวชนเลยแต่ต้องมาเข้าร่วมด้วยทุกครั้ง แม้ว่าที่ปรึกษากฎหมายจะมีความสำคัญต่อการให้คำปรึกษากับเด็กหรือเยาวชนก็ตาม

ประเด็นที่ 2 การสอบปากคำเด็กหรือเยาวชน ตามมาตรา 133 ทวิ และ มาตรา 134/2 ในความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกผู้ต้องหาที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี กรณีที่เด็กร้องขอพนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีสหวิชาชีพเข้าร่วมในการสอบปากคำ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการผลักรั้วให้ เด็กซึ่งยังอ่อนวัยและด้อยประสบการณ์เป็นผู้ตัดสินใจที่จะปกป้องสิทธิของตนเองแทนที่จะเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่จะเป็นฝ่ายดำเนินการให้ นอกจากนี้มาตรา 134/2 บัญญัติ ให้นำบทบัญญัติมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลมนั้น ทำให้มีการตีความและปฏิบัติที่แตกต่างกัน เช่น บางคนตีความว่า การนำมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม หมายถึง การนำทั้งประเภทคดีที่กำหนดไว้ในมาตรา 133 ทวิ และวิธีการพิเศษในการสอบปากคำเด็กมาอนุโลมใช้กับผู้ต้องหาที่เป็นเด็ก ทำให้การสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีเฉพาะในความผิดตามที่ระบุไว้ในมาตรา 133 ทวิ เท่านั้น ที่พนักงานสอบสวนจะต้องใช้วิธีการพิเศษสำหรับสอบปากคำเด็ก แต่บางคนก็ตีความว่าในการสอบสวนผู้ต้องหาที่เป็นเด็กทุกคดีพนักงานสอบสวนจะต้องนำวิธีการพิเศษสำหรับสอบปากคำเด็กมาใช้บังคับ และในส่วนที่กฎหมายกำหนดให้มีบุคคลที่เด็กร้องขออยู่ร่วมด้วย ในการสอบปากคำนั้นก็ได้มีการกำหนดตัวบุคคลที่เด็กร้องขอดังกล่าวให้ชัดเจนว่าต้องเป็นบุคคลใดบ้าง ทำให้เด็กอาจร้องขอให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กก็เข้าร่วมในการสอบปากคำ

ประเด็นที่ 3 การตรวจสอบการจับ ตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาความคดีเยาวชนและครอบครัว มาตรา 72 กรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวนนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุม ภายใน 24 ชั่วโมง จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการนำตัวเด็กหรือเยาวชนไปทำการตรวจสอบการจับ ซึ่งกรณีนี้พนักงานสอบสวนต่างก็ให้ความเห็นว่ากฎหมายไม่ควรระบุเช่นนั้น โดยให้เหตุผลว่าบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการจับที่ต้องไปแถลงต่อศาลนั้นควรเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำการจับกุมเด็กหรือเยาวชนไม่ใช่พนักงานสอบสวน เพราะคนที่จับกุมย่อมรู้และเข้าใจในรายละเอียดข้อเท็จจริงได้ดีกว่าพนักงานสอบสวนที่รับตัวเด็กมาทำการสอบปากคำเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติแล้วพนักงานสอบสวนกับเป็นฝ่ายที่รับภาระในการนำเด็กไปส่งศาลเยาวชนและครอบครัวแล้วต้องแถลงต่อศาลและตอบคำถามที่ศาลซักถามในขั้นตอนการจับกุมเพื่อพิจารณาว่าการจับนั้นชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ดังนั้นเพื่อเป็นการคุ้มครองเด็กตามที่กฎหมายกำหนดถ้ามีการเปลี่ยนแปลงหรือมีการกำหนดเพิ่มในเรื่องของการไปตอบข้อซักถามของศาลเกี่ยวกับการจับกุมควรเพิ่มเติมให้เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดที่ทำการจับกุมเด็กหรือเยาวชนไปให้ถ้อยคำต่อศาลเกี่ยวกับการจับด้วยจะทำให้ศาลได้ข้อมูลรายละเอียดข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องก็จะทำให้กระบวนการพิจารณาของศาลสมบูรณ์ถูกต้องมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

สำหรับการอภิปรายผลนี้ ผู้วิจัยกำหนดแนวทางไว้ 4 แนวทาง ดังนี้

1. ประเด็นการเข้าร่วมสอบปากคำของสหวิชาชีพ การสอบปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/2 บัญญัติให้นำบทบัญญัติมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และปรากฏว่ามาตรา 133 ทวิ ได้จำกัดประเภทคดีที่ต้องจัดให้มีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอและพนักงานอัยการอยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี โดยหากความผิดอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในมาตรา 133 ทวิ ซึ่งเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก เด็กอายุไม่เกิน 18 ปีจะต้องร้องขอ พนักงานสอบสวนจึงจะอยู่ในบังคับที่ต้องจัดให้มีสหวิชาชีพเข้าร่วมในการสอบปากคำ จากกรณีดังกล่าวพบว่าในทางปฏิบัติที่ผ่านมาในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่มีผู้ต้องหาเป็นเด็ก พนักงานสอบสวนจะไม่ได้ทำการสอบสวนโดยมีสหวิชาชีพร่วมทำการสอบสวนด้วย โดยให้เหตุผลว่าได้สอบถามเด็กแล้วปรากฏว่าเด็กไม่ได้ร้องขอจึงไม่ได้ดำเนินการ ซึ่งเป็นการกำหนดเงื่อนไขให้ดำเนินการในชั้นสอบสวนเป็นไปตามความต้องการของเด็ก เด็กมีสิทธิที่จะปฏิเสธกระบวนการคุ้มครองชั้นพื้นฐานได้ กรณีนี้จึงทำให้ในคดียาเสพติดเด็กมักจะปฏิเสธการสอบปากคำโดยมีสหวิชาชีพร่วมอยู่ด้วย แม้ว่าจะเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานก็ตามเมื่อเด็กปฏิเสธพนักงานสอบสวนก็ไม่ต้องดำเนินการตามที่ ป.วิอาญา มาตรา 133 ทวิ กำหนดสอดคล้องกับการศึกษาของ วารุณี จันทรทอง (2557) ทำการศึกษามาตรการในการสอบสวนเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำผิดอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบว่าในการดำเนินการสอบปากคำเด็กในคดียาเสพติดซึ่งไม่ได้กำหนดไว้ใน 9 ฐานความผิดตาม ป.วิอาญา มาตรา 133 ทวิ พนักงานสอบสวนไม่จำเป็นต้องจัดสหวิชาชีพร่วมทำการสอบปากคำเด็ก หากเด็กไม่ได้ร้องขอ

2. ประเด็นบุคคลที่เด็กไว้วางใจให้เข้าร่วมในการสอบปากคำการสอบปากคำเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134/2 บัญญัติให้นำบทบัญญัติมาตรา 133 ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม และปรากฏว่ามาตรา 133 ทวิ ไม่ได้ระบุว่าบุคคลที่เด็กร้องขอเป็นผู้ใดบ้าง ดังนั้นเด็กอาจร้องขอให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่บิดามารดา หรือผู้ปกครองของเด็กเข้าร่วมในการสอบปากคำ ทั้งที่บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด ซึ่งเมื่อทำการพิจารณาเหตุผลที่กฎหมายบัญญัติให้บุคคลที่เด็กร้องขออยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำก็เพื่อให้เด็กมีความอบอุ่นใจในระหว่างการสอบปากคำ บุคคลที่มีความเหมาะสมมากที่สุดที่จะอยู่ร่วมกับเด็กจึงน่าจะเป็นบิดามารดา ผู้ปกครองที่เลี้ยงดูหรือให้การดูแลและช่วยให้เด็กเข้าใจข้อความของพนักงานสอบสวนได้ดียิ่งขึ้นและทำให้เด็กกล้าที่จะตอบคำถามให้กับพนักงานสอบสวน สอดคล้องกับการศึกษาของ ชัยณูภา พันธ์จินดา (2553) ทำการศึกษาเรื่อง ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กระหว่างการสอบสวน ศึกษากรณีเด็กเป็นผู้ต้องหา พบว่าใน ป.วิอาญา มาตรา 133 ทวิ จะกำหนดให้การสอบปากคำเด็กที่เป็นผู้ต้องหาต้องมีบุคคลที่เด็กร้องขออยู่ร่วมด้วยในการถามปากคำ เพื่อให้เด็กมีความอุ่นใจและผ่อนคลายในขณะที่ถูกถามปากคำ แต่เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิได้กำหนดว่าบุคคลที่เด็กร้องขอจะเป็นผู้ใด ซึ่งต่างจากประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำหนดให้การสอบสวนเด็กต้องกระทำต่อหน้าพ่อ แม่ หรือผู้ปกครอง

3. ประเด็นการตรวจสอบการจับ มาตรา 72 พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ได้บัญญัติไว้ว่า “...ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้รับตัวเด็กหรือเยาวชนซึ่งถูกจับ ให้พนักงานสอบสวน

นำตัวเด็กหรือเยาวชนไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมทันทีทั้งนี้ ภายในเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่เด็กหรือเยาวชนไปถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ แต่มีให้เว้นเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวเด็กหรือเยาวชนผู้ถูกจับจากที่ทำการของพนักงานสอบสวนมาศาลเข้าในกำหนดเวลาสี่สิบสี่ชั่วโมงนั้นด้วย...” กรณีนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า กฎหมายได้กำหนดให้การส่งตัวเด็กไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมนั้นกฎหมายไม่ได้มีการกำหนดให้บุคคลที่ต้องไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับกุมด้วยว่าต้องมีผู้ใดบ้าง ไม่ได้กำหนดให้ชัดเจนว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำการจับกุมเด็กจะต้องไปทำการตรวจสอบการจับกุมกับพนักงานสอบสวนด้วยเพราะเป็นคนที่อยู่ในเหตุการณ์อย่างใกล้ชิดและรู้รายละเอียดมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ พิษณุสินี วงศ์ปราโมทย์ (2557) ทำการศึกษาเรื่องปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 พบว่า บทบัญญัติในส่วนของการตรวจสอบการจับมีข้อบกพร่องและมีปัญหาในการปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมายเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนเท่านั้นที่ต้องนำตัวเด็กไปทำการตรวจสอบการจับที่ศาล

4. ประเด็นการให้บุคคลเข้าร่วมฟังการสอบสวน มาตรา 75 วรรคสาม พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ไม่ได้บังคับว่าบิดามารดา ผู้ปกครองบุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยเข้าร่วมในการแจ้งข้อหาและการสอบปากคำ ในประเด็นนี้ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อกฎหมายให้ชัดเจนว่าต้องกำหนดให้บุคคลดังกล่าวเข้าร่วมฟังการสอบสวนด้วย เนื่องจากพบว่ากระบวนการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชน ในการแจ้งข้อกล่าวหาและสอบปากคำเด็กหรือเยาวชนกฎหมายให้ความสำคัญกับที่ปรึกษากฎหมายมากกว่าบิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยจะเข้าร่วมรับฟังการสอบสวน อาจสืบเนื่องมาจากเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มองว่าผู้กระทำความผิดเป็นเด็กที่ไม่มีความเข้าใจในเรื่องกฎหมายจึงต้องการให้มีที่ปรึกษากฎหมายคอยแนะนำ ซึ่งขัดแย้งกับความเป็นจริงที่เด็กหรือเยาวชนเมื่อกระทำความผิดแล้วย่อมต้องการบุคคลที่เด็กไว้วางใจเชื่อใจและมีความรักความผูกพันมาอยู่ด้วยใกล้ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริชัย หาญเทิดพงษ์ชัย (2557) ทำการศึกษาเรื่องปัญหาทางกฎหมายในการสอบปากคำเด็กในชั้นสอบสวน พบว่า บทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ ได้บัญญัติให้การถามปากคำผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปีให้มีบุคคลที่เด็กร้องขออยู่ร่วมด้วยในการถามปากคำโดยไม่ได้กำหนดตัวบุคคลที่เด็กร้องขอดังกล่าวว่าต้องเป็นบุคคลใดบ้าง ทำให้เด็กอาจร้องขอให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่บิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กเข้าร่วมในการสอบปากคำ ทั้งที่บุคคลดังกล่าวเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดเด็กมากที่สุด และหากมีบุคคลดังกล่าวอยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำจะทำให้เด็กเกิดความอบอุ่นใจมากกว่าบุคคลอื่น หากพิจารณาเหตุผลที่กฎหมายบัญญัติให้มีบุคคลที่เด็กร้องขออยู่ร่วมด้วยในการสอบปากคำ ก็เพื่อให้เด็กมีความอบอุ่นใจในระหว่างการสอบปากคำ บุคคลที่มีความเหมาะสมที่จะอยู่ร่วมกับเด็กจึงน่าจะเป็นบิดา มารดา ผู้ปกครอง ที่เลี้ยงดูหรือให้การดูแลเด็ก ซึ่งบุคคลดังกล่าวจะทำให้เด็กเกิดความอบอุ่นใจ ช่วยให้เด็กเข้าใจคำถามของพนักงานสอบสวนได้ดียิ่งขึ้นและทำให้เด็กมีความกล้าที่จะถ่ายทอดข้อเท็จจริงให้กับเจ้าพนักงานผู้ทำการสอบปากคำได้ ส่วนการตรวจสอบการจับที่พนักงานสอบสวนต้องการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดจับกุมร่วมไปศาลในขั้นตอนการตรวจสอบการจับเนื่องจากว่าเป็นผู้ที่ทราบรายละเอียดมากที่สุดนั่นเอง

นอกจากนี้กรณีเด็กอายุไม่เกิน 12 ปี กระทำความผิด พบว่ากฎหมายได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 เด็กได้รับการยกเว้นโทษ และหากเด็กกระทำความผิดให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้พนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายคุ้มครองเด็กทราบเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากข้อเท็จจริงที่ได้รับจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลปรากฏว่าที่ผ่านมายังไม่มีหรือพบกรณีที่เด็กอายุไม่เกิน 12 ปีกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด สอดคล้องกับการศึกษาของ สุวรรณา คุณดิลกณัฐวสา (2563, หน้า 25) ได้กล่าวไว้ว่า เด็กอายุไม่เกินสิบปีต้องรับผิดหรือรับโทษทางอาญาหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 ได้ยกเว้นโทษให้สำหรับเด็กที่มีอายุไม่เกินสิบสองปีที่กระทำความผิดกฎหมาย โดยถือเอาอายุวันที่เด็กนั้นได้กระทำความผิดเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเนื่องจากกฎหมายยังถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดเพียงแต่ว่าไม่ต้องรับโทษ กฎหมายเห็นว่าเด็กในวัยนี้ยังอ่อนต่อชดเชย ขาดวุฒิภาวะ ขาดการคิดไตร่ตรองยับยั้งชั่งใจหรือรู้ผิดชอบชั่วดีและขาดเจตนาชั่วร้ายไม่สมควรที่จะได้รับโทษ และสอดคล้องกับสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว สำนักงานอัยการสูงสุด (2564) ได้มีหนังสือกำหนดแนวทางในการดำเนินการกับสำนวนการสอบสวนที่เด็กอายุยังไม่เกินสิบปีเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด ให้พนักงานอัยการสั่งคดีว่าผู้ต้องหาเป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบปีกระทำความผิดอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแต่เด็กนั้นไม่ต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 จึงสั่งยุติการดำเนินคดี แต่หากพนักงานอัยการพิจารณาสำนวนการสอบสวนแล้วเห็นว่าผู้ต้องหาเป็นเด็กอายุยังไม่เกินสิบสองปีไม่ได้กระทำความผิดอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดให้มีคำสั่งไม่ฟ้องต่อไป

และกรณีเด็กอายุเกินกว่า 12 ปี แต่ไม่เกิน 15 ปี กระทำความผิด พบว่า พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจเปรียบเทียบปรับเด็กได้เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 74 ได้กำหนดไว้ว่าเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ ซึ่งรวมถึงโทษปรับด้วย และต้องมีรายงานแสดงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนประกอบในสำนวนการสอบสวน ถ้าไม่มีรายงานดังกล่าว ให้ถือว่าการสอบสวนคดีนั้นยังไม่เสร็จสิ้น สอดคล้องกับสำนักงานอัยการสูงสุด (2563) ได้กำหนดระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 191 ไว้ว่า ในคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเด็กหรือเยาวชน ถ้าพนักงานสอบสวนได้ตัวผู้ต้องหา มาสอบสวนและเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหา ต้องมีรายงานการสืบเสาะของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนประกอบในสำนวนการสอบสวนด้วย ถ้าไม่มีรายงานดังกล่าวให้ถือว่าการสอบสวนคดีนั้นยังไม่เสร็จ ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่รับหรือคืนสำนวนการสอบสวนนั้นให้พนักงานสอบสวนรับไปดำเนินการต่อไป และสอดคล้องกับสำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว สำนักงานอัยการสูงสุด (2564) ได้มีบันทึกสำนักงานทฤษฎีเกี่ยวกับการเปรียบเทียบเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ว่าแม้เด็กที่มีอายุดังกล่าวกระทำการอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิด และความผิดนั้นมีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาก็ตามแต่เมื่อเด็กนั้นไม่ต้องรับโทษ จึงไม่สามารถชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูง และในคดีความผิดตามมาตรา 37 (2) (3) และ (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจเปรียบเทียบก็ไม่สามารถทำการเปรียบเทียบได้ เช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ประเด็นการดำเนินการสอบปากคำเด็กตาม ป.วิอาญา มาตรา 133 ทวิ ที่ต้องจัดสหวิชาชีพร่วมทำการสอบปากคำด้วยสำหรับความผิดยาเสพติดกฎหมายไม่ได้บังคับแต่พนักงานสอบสวนต้องสอบถามเด็กว่าร้องขอหรือไม่ ประเด็นนี้หากเด็กไม่ต้องการพนักงานสอบสวนไม่ต้องดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา 133 ทวิ ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยการระบุความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดจะต้องดำเนินการตาม ป.วิอาญา มาตรา 133 ทวิ ด้วย

2. ประเด็นการตรวจสอบการจับ ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคriminalคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 72 ระบุให้เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ทำการจับกุมต้องมีหน้าที่ไปศาลเพื่อตรวจสอบการจับ เนื่องจากบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับการจับที่ต้องไปแถลงต่อศาลนั้นควรเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทำการจับกุมเด็กหรือเยาวชนไม่ใช่พนักงานสอบสวน เพราะคนที่จับกุมย่อมรู้และเข้าใจในรายละเอียดข้อเท็จจริงได้ดีกว่าพนักงานสอบสวนที่รับตัวเด็กมาทำการสอบปากคำเท่านั้น

3. กรณีไม่มีรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงเด็กของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนประกอบในสำนวนการสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรประสานขอความร่วมมือกับสำนักงานอัยการสูงสุดพิจารณาแก้ไขระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ข้อ 191 หรืออาจทำบันทึกข้อตกลงให้มีการอนุมัติรับสำนวนการสอบสวนไปก่อน

4. ประเด็นบุคคลที่เด็กร้องขอ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 133 ทวิ ได้บัญญัติให้การถามปากคำผู้เสียหายหรือ พยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี ให้มีบุคคลที่เด็กร้องขออยู่ร่วมด้วยในการถามปากคำ ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมระบุให้ชัดเจนว่าบุคคลดังกล่าวควรเป็น บิดามารดา ผู้ปกครองที่เลี้ยงดูหรือให้การดูแลเด็ก

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาประเด็นเจาะลึกเกี่ยวกับประเด็นการตรวจสอบการจับ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น

2. ควรทำการศึกษาประเด็นปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการสอบสวนเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณโรงเรียนนายร้อยตำรวจที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรี ดร. พัชรา สิ้นลอยมา ผู้จัดการโครงการวิจัยที่กรุณาให้คำแนะนำทางวิชาการอันมีคุณค่าซึ่งเป็นประโยชน์ยิ่งต่อการทำวิจัยนับตั้งแต่เริ่มแรกจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม. (2563). รายงานสถิติคดีประจำปีงบประมาณ 2563. กรุงเทพฯ: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.
- ชัชฎาภา พันธุมจินดา. (2553). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเด็กระหว่างการสอบสวน ศึกษากรณีเด็กเป็นผู้ต้องหา. ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี.
- บรรพร เกตุเทียน, และคณะ. (2562, กันยายน - ธันวาคม). การวิเคราะห์กฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชน. วารสารดัชนีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 9(3), 730 - 743.
- พิชญ์สินี วงศ์ปรางโมทย์. (2557). ปัญหาการตรวจสอบการจับกุมเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- พงศ์จิรา เชิดชู. (2558). ปัญหาการบังคับใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาแก่เด็กและเยาวชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วารุณี จันทร์ทอง. (2557, มกราคม - มิถุนายน). มาตรการในการสอบสวนเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำความผิดอาญาตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. วารสารรามคำแหงฉบับนิติศาสตร์, 3(1), 71 - 80.
- ศิรัชย์ หาญเทิดพงษ์ชัย. (2557). ปัญหาทางกฎหมายในการสอบปากคำเด็กในชั้นสอบสวน. กรุงเทพฯ: สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สุวรรณา คุณดิลกณัฐสา. (2563). การปฏิบัติต่อเด็กที่ต้องหาว่ากระทำความผิดอันกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดแต่อายุยังไม่ถึงเกณฑ์ต้องรับโทษทางอาญา. วารสารโรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 1(2), 4 - 30.
- สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว สำนักงานอัยการสูงสุด. (2564). คู่มือการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2563. กรุงเทพฯ: บริษัท แอ็คคิวเรทเพรส จำกัด.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2563). ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุด ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563. กรุงเทพฯ: สำนักงานอัยการสูงสุด.
- อรุณรัตน์ อารังศรีสุข. (2563). การปรับใช้แนวคิดการลงโทษให้ได้สัดส่วน (Just Deserts) กับการพิจารณาความผิดที่เด็กและเยาวชนเป็นผู้กระทำในฐานความผิดเกี่ยวกับเพศว่าด้วยการข่มขืนกระทำชำเรา. กรุงเทพฯ: สาขานิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

